

DR JULITA SITNIEWSKA

orcid.org/0000-0001-5511-3967

Fundacja na Rzecz Inicjatyw Społecznych

Słownik Biograficzny Kobiet Kultury. Białystok i województwo podlaskie, cz. I, red. Małgorzata Dajnowicz, Marcin Siedlecki, Wiesław Wróbel, ss. 168, ISBN 978-83-946177-1-4 (całość), 978-83-946177-2-1 (cz. I)

Słownik Biograficzny Kobiet Kultury. Białystok i województwo podlaskie, cz. I wydany przez Wydawnictwo Humanica i Instytut Studiów Kobięcych jest pierwszą tego typu publikacją poświęconą kobietom związanym z północno-wschodnią Polską mającym wpływ na rozwój życia kulturalnego tego regionu na przestrzeni wieków. Słownik zawiera dwadzieścia biogramów postaci historycznych, opisanych w chronologicznej kolejności. Zaczyna się portretem Aleksandry Wiesiołowskiej żyjącej w XVI i XVII w., kończy zaś na Annie Markowskiej, uczestniczce wydarzeń XX i początków XXI w. Oprócz wspomnianych bohaterek w słowniku uwzględniono następujące postacie: Elżbietę Drużbacką, Annę Paulinę Jabłonowską, Izabelę Branicką, Elżbę Orzeszkową, Marię Konopnicką, Józefę Kisielnicką, Annę Staniszewską, Sofię Casanovę (Lutosławską), Stefanię Karpowicz, Jadwigę Ewę Klimkiewicz, Ewelinę Peplowską, Izabelę Lutosławską (Wolikowską), Marię Kolendo, Irenę Białównę (Białą), Norę Ney, Placydę Bukowską, Hanke Bielicką, Cecylię Piasecką, Annę Markową. Autorami biogramów są Małgorzata Dajnowicz, Marcin Siedlecki i Wiesław Wróbel.

Niniejszy projekt historyczno-biograficzny zasługuje na szczególną uwagę. Pojawił się rok przed 100. rocznicą odzyskania niepodległości przez Polskę, a także w rocznicę nadania praw politycznych Polkom.

Mimo że tematyką przewodnią działań poszczególnych bohaterek słownika była aktywność w sferze kultury, byłyby one niemymi aktorkami wydarzeń kolejnych pokoleń, gdyby nie zmiany społeczno-polityczne XX w., które pozwoliły zaistnieć w sferze publicznej ich biografiami. Słownik jest także jedną z ważnych publikacji zaliczających się do nurtu badań *herstory*¹, ukazujących dokonania kobiet w różnych dziedzinach życia, wydobywających na światło dzienne zapomniane lub mało znane portrety niezwykłych kobiet. W czasach egzystencji bohaterek opowieści o historii podejmowano z męskiego punktu widzenia, a przedmiotowy słownik przedstawia historię, która dzieje się dzięki aktywności kobiet. Oprócz inicjatywy Archiwum Historii Kobiet², które zawiera ponad sto biogramów Polek publikowanych *online*, słownik jest równie istotnym, szczególnie w regionalnym wymiarze, kompendium wiedzy o działaczkach w sferze kultury, ale nie tylko. Spełnia funkcję informacyjną i upowszechniającą wiedzę o dokonaniach jego bohaterek. Można za Pierre'em Norą powtórzyć, że mamy do czynienia z „dekolonizacją pamięci”³, zabranieniem głosu przez grupy, które do tej pory były marginalizowane w interpretowaniu historii. Pojawiła się wielość pamięci i historii. *Warto więc dbać o to, by również kobietom udało się zająć na tej liście [dekolonizacji – J.S.] satysfakcjonujące miejsce*⁴. Przedmiotowy słownik jest jedną z inicjatyw, które „dekolonizują” pamięć o kobietach. Każdy biogram zawiera słowa kluczowe charakteryzujące bohaterkę, abstrakt w języku angielskim oraz podsumowanie. Dzięki streszczeniom w obcym języku pozycja poszerza krąg odbiorców, umiędzynaradawiając biogramy.

Wśród powszechnie znanych kobiet opisanych w słowniku, jak Izabela Branicka, Maria Konopnicka, Eliza Orzeszkowa, Nora Ney czy Hanka Bielicka, pozostałe są w większości nieznane w szerszym obiegu. Są to bohaterki życia lokalnego, o których pamięć zapewne pielęgnowana jest w ich małych ojczyznach. W słowniku zaprezentowano przedstawicielki trzech ziem wchodzących w skład obecnego województwa podlaskiego: suwalczanki – Marię Konopnicką, Annę Staniszewską, bohaterki ziemi łomżyńskiej – Józefę Kisielnicką, Ewelinę Peplowską, Hanke

¹ J. Mills, *Womenuwords: a dictionary of words about woman*, 1992, s. 118.

² Archiwum Historii Kobiet, [online], [Dostęp: 7.07.2018]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.herstorie.pl/>>.

³ P. Nora, *Czas pamięci*, „Res Publica Nowa” 2001, nr 7, s. 37–43.

⁴ E. Kania, *Polska zdekolonizowana? „Pamięć o kobietach” i jej wymiary*, „Refleksje” 2011, nr 4, s. 61.

Bielicką, a także znane białostoczanki – Izabelę Branicką, Jadwigę Ewę Klimkiewicz czy Irenę Białównę.

Listę osobowości mających wpływ na życie kulturalne Podlasia otwiera Aleksandra Wiesiołowska (około 1580–1645), której przyszło żyć w okresie, kiedy *przełamywano stereotypy niższości intelektualnej kobiet, które brały aktywny udział w dysputach teologicznych, a w XVII w. zdobyły w coraz większym zakresie prawo do edukacji*⁵. Jej aktywność skupiała się w sferze fundacji obiektów sakralnych, takich jak kościół i klasztor Brygidek w Grodnie (dzięki niej sporządzono na piśmie reguły życia klasztornego jego mieszkanek). Ostatnią bohaterką jest Anna Markowa (1932–2008) – lublinianka, ale od 1976 r. związana z Białymstokiem. Swoją twórczość literacką rozpoczęła od poezji, idąc przez prozę, teksty piosenek (wykonywane przez gwiazdy muzyki okresu PRL), słuchowiska radiowe, reportaże i felietony. Te dwie osobowości – Aleksandrę Wiesiołowską i Annę Markową – dzielą wieki, obyczaje społeczne i kulturowe oraz sytuacja społeczno-polityczna, ale jednoczy jeden cel – chęć działania. W czasach, w których kobiety pozbawione były praw politycznych, ich rola społeczna w kulturze europejskiej ograniczała się do bycia żoną i matką, a przestrzeń na rozwój była możliwa jedynie w sferze prywatnej albo duchowej (oddanie się życiu klasztornemu). Nie dawano im praw do swobodnego poruszania się w innych przestrzeniach życia publicznego. Dopiero upadek struktur feudalnych pozwolił na pracę zawodową i możliwość kształcenia się kobiet, a w konsekwencji angażowanie się w działania publiczne. Biografie bohaterek słownika w chronologicznym ciągu historycznym, począwszy od XVI w., na XXI w. skończywszy, przedstawiają nam powolne emancypowanie się kobiet i sukcesywne zabieranie przez nie głosu w ważnych sprawach kultury, a także w kwestiach społecznych i publicznych.

Słownik biograficzny kobiet kultury. Białystok i województwo podlaskie, cz. I to nowość i debiut wydawniczy w kategorii zbioru biografii kobiet kultury poświęcony regionowi północno-wschodniemu. Pozycja ta jest ważnym kompendium wiedzy informującym o historiach bohaterek znanych i mniej znanych czytelnikom. Jego wydawcy mają intencję kontynuować prace nad kolejnymi biogramami. Warto byłoby oprócz postaci historycznych ująć w publikacji współczesne portrety kobiet animujących kulturalne życie regionu Podlasia. Przeszłość spotkałaby się z terażniejszością. Zapewne niezmienna w tych spotkaniach byłaby siła działania bohaterek.

⁵ U. Augustyniak, *Historia Polski 1572–1795*, Warszawa 2008, s. 320.

Bibliografia

Opracowania

Augustyniak Urszula, *Historia Polski 1572–1795*, Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2008, ISBN 9788301178000.

Kania Eliza, *Polska zdekolonizowana? „Pamięć o kobietach” i jej wymiary*, „Refleksje” 2011, nr 4, s. 51–61, ISSN 2081-8270.

Mills Jane, *Womenwords: a dictionary of words about woman*, wyd. 1, Longman, 1992, ISBN 0-02-921495-5.

Nora Pierre, *Czas pamięci*, „Res Publica Nowa” 2001, nr 7, s. 37–43, ISSN 1230-2155.

Zasoby internetowe

Archiwum Historii Kobiet, [online], [Dostęp: 7.07.2018]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.herstorie.pl/>>.